

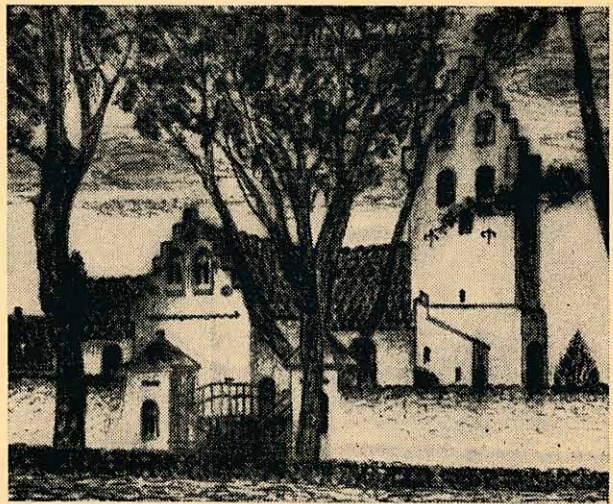

BYARBORNET

Skånsk Revy

JULNUMMER

1951

**DEN SKÅNSKA
HEMBYGDSTIDNINGEN**

PRIS 3: — KR.

SLAGET VID KLÅGERUP

av
ANDERS ALGREN.

En av de mörkaste episoderna i den skånska allmogens historia tilldrog sig sommaren 1811, då inte mindre än trettio bönder vid Klågerups herrgård blevo skjutna av militär från Malmö. Händelsen har blivit kallad "slaget vid Klågerup", men ehuru det rörde sig om en träffning mellan tvenne väpnade styrkor, vore det riktigare att använda beteckningen kravall. Helt säkert hade detta upplopp inte behövt få en så tragisk gestaltning, och den beklagliga och gagnlösa manspillan hade nog kunnat undvikas, om de i saken inblandade myndigheterna ådagalagt större smidighet och psykologisk blick.

Låt oss i korta drag skildra bakgrunden till denna händelse. Som man erinrar sig, regerade i Sverige vid denna tid den gamle Karl XIII, men då han var skröplig och anfäktad av ålderdomens krämpor, sköttes regeringsbestyren av kronprins Carl Johan. Denne hade blivit tronföljare i en orolig tid, det utrikespolitiska läget var allt annat än tillfredsställande, och kronprinsen såg sig nödsakad att utfärda en kungörelse om ytterligare utskrivningar av manskap till förstärkning av kusternas försvar. Sverige befann sig i krigstillstånd med England, och man befarade att när som helst en brittisk örlogsflotta skulle anlända till Östersjön.

Självfallet kommo dessa utskrivningar att hårt drabba bönderna, som visserligen insågo det berättigade i de nya utskrivningarna men å andra sidan — i anseende till sin bristfälliga stridsutbildning — inte voro hängade att tjänstgöra som stöttrupper. Betecknande är ett brev, som är undertecknat av Ola Persson i Esperöd den 8 juni 1811, och som ställdes till landshövdingen i Malmöhus län, greve Gustaf Fredrik von Rosen. Där sägs bl. a. följande:

"... men skulle ock vi öovade nu komma att bli de första att utdraga mot övade härar, så måste vi alla stupa utan nytta . . ."

Om landshövding von Rosen är intet ont att säga, men med ledning av de uppgifter som stå till buds måste man fråga sig om han verkligen var mannen att bemästra den jäsning, som kom till synes bland allmogen. En levande karakteristik av honom återfinnes i borgmästare Hallings anteckningar, varur vi ta oss friheten citera:

"Landshövdingen i Malmöhus län, grefve Gustaf Fredrik von Rosen, var en ärans man. Af naturen fromsint förvärvade han sig vänner öfverallt. På allmogen egde han ett stort inflytande, så ofta han ville begagna det; men han plågades av ett svårt naturfel, phlegma, som ofta gjorde honom alldeles overksam, och när denna sjuklighet i temperamentet påkom, var arbete för honom en plåga. Han undvek då, så

länge möjligt var, att blott teckna sitt namn. Under sådana förhållanden var han icke rätt mannen i kritiska tider. Resor voro likväl hans lif och det som minst be-svärade honom."

I början av juni månad höll landshövdingen konferenser i Ystad och Hälsing-borg. Vid dessa tillfällen samlades stora skaror av lantbefolkningen från kringlig-gande områden, och det är, som Halling anmärker, mycket möjligt att landshöv-dingen då, om han "inlåt sig i samtal med folket, hos vilket han stod i både gunst och anseende . . . genom sin milda öfvertalningsförmåga kunnat verka till miss-förståndets häfvande. Beklagligen användes militärstyrkan för bittida. Utanför Ystad och på Ringstorps backe vid Hälsingborg utskickades husarkommenderingar till häst att skingra folkhoparna som, lika okunniga men ännu mera uppretade, åter-vände . . . Nu var olyckan ohjelpig. Allmogen, särdeles drängar och frälsebönder, satte sig i rörelse öfver nästan hela länet, förvillade af det uppkomna missförståndet, som ingen försökte undanröja genom upplysningar om verkliga sammanhanget . . ."

Det är inte uteslutet att Halling med detta sista träffat huvudet på spiken. En organiserad upplysningsverksamhet hade kunnat uträtta mycket och kanske helt avvänt de beklagliga följderna. Som det nu var hyste säkerligen åtskilliga ur all-mogen den uppfattningen att utlottningen bland bönderna berodde på något slags kitslighet. Å andra sidan medger Halling, att man från högre ort vidtog en hel del åtgärder för att informera allmänheten. Dessa informationer tycks dock ej helt ha trängt igenom, sannolikt beroende på de olika myndighetspersonernas oförmåga att genomföra överhetens föreskrifter i detta hänseende. I och för de stundande utskriv-ningarna "ålades landshövdingarna att till särskilda föregående sammanträden på flera ställen kalla deputerade från socknar och städer för att rådgöra om sättet att i möjligaste måtto undvika lottning, genom att på annat sätt eller genom lega inom socknarna anskaffa det erforderliga antalet manskap".

Det är emellertid lätt att vara efterklok och kritisera. Vi få inte glömma att den tidens informationsväsende inte till sitt förfogande hade sådana resurser som nu-tidens. Allmogen var också grundligt uppretad och helt säkert inte så lätt att tas med. Det var som om en masspsykos hade spritt sig. Sannolikt saknades det inte heller personer, som i syften som kanske inte hade med böndernas bästa att göra, uppviglade allmogen.

Kommandanten i Malmö var vid denna tid generalmajoren greve Hampus Mör-ner, och det var han som skulle få den tvivelaktiga äran att bli "regeringstruppernas befälhavare i slaget vid Klågerup". En vacker sommarmorgon fick han meddelande om att en styrka av 12- till 1500 bonddrängar församlat sig i närheten av Torup, "att de med våld uttagit alla sina förnödenheter samt att de på flera ställen hade misshandlat ståndspersoner, prester och kronobetjeningen". Vilken omfattning dessa påstådda illgärningar i verkligheten haft, låter sig väl numera svårigen fastställas. Med större bestämdhet kunna vi påstå, att generalen ryckte ut med en expedition bestående av 100 man ur Konungens regemente, 40 husarer samt 2 trepundskanoner. Han fick kontakt med rebellerna vid Klågerups herrgård, där bondestyrkan för-skansat sig på ladugården. Det säges att en hel del av dem beväpnat sig med bössor, men majoriteten har tydligen endast haft liar och hötjugor, i och för sig inte för-

aktliga vapen, ehuru bondestyrkan redan från början var dömd att duka under för de reguljära trupperna, där såväl artilleri som kavalleri och infanteri voro representerade.

De upproriska bonddrängarna insågo tydligen också detta, ty det förmäles att ”mera än hälften voro nog förståndige att aflägsna sig”, när trupperna från Malmö anlände.

Generalen gick emellertid inte omedelbart till anfall mot dem som vägrade att slå till reträtt. Han sände översten greve Ridderstolpe som underhandlare. Denne förehöll bönderna det olagliga i deras uppträdande. Han påpekade att de visserligen tillät sig en hel del saker, som måste betecknas som brottsliga. Likväl, sade han, skulle allt bli glömt och förlåtet, om var och en i lugn och ro gick till sitt.

Översten hade inte någon framgång med sitt tal utan rönt endast glåpord och smädelser. Dessutom framhöllo rebellerna att de samlats för att befria två bönder, vilka höllos i fängsligt förvar i Malmö.

Översten gjorde ytterligare försök att tala förnuft med folkmassan, men då alla föreställningar voro förgäves, lät generalen sina troppar avancera. Det första skottet kom enligt uppgift från gården, och strax därpå talade en av kanonerna . . .

”Slaget vid Klågerup” blev helt naturligt inte någon långvarig drabbning, men det blev inte heller någon teaterbatalj, ty trettio bönder stannade på valplatsen.

General Mörner hade helt säkert ur sin synpunkt och i enlighet med vad upprorslagen föreskrev för dylika situationer handlat riktigt. Som vi sett, hade han också låtit sin underhandlare söka mana folket till besinning, innan han skred till aktion. Det torde inte finnas något i sak att anmärka mot hans uppträdande i denna angelägenhet. Men likväl kan man inte frigöra sig från intrycket av att här använts ”större våld än nöden krävde”. Drygt hälften av de församlade bönderna hade avstått vid truppernas ankomst; kvar fanns sålunda en styrka av 6 à 700 relativt klena beväpnade bönder. Vi veta inte tillräckligt beträffande de vid tillfället rådande omständigheterna för att kunna uttala några omdömen, men det må vara tillåtet att fråga sig, om inte en större fasthet, parad med smidighet, vid underhandlingarna skulle kunnat göra denna meningslösa blodsutgjutelse onödig. Den skånke bonden har aldrig varit oemottaglig för saksål. Vi veta ingenting om den man som sändes att tala förstånd med de församlade bönderna, d. v. s. vi ha oss ingenting bekant om hans kvalifikationer för den delikata uppgiften. Men mycket hänger i sådana ögonblick på det rent personliga, och kanske hade någon annan haft bättre tur.

Måhända hyste bönderna i Skåne ännu så sent som vid 1800-talets början ett visst misstroende mot den svenska överheten. Vi böra betänka, att det då endast förflutit halvtannat sekel sedan Skåne blev svenskt. Bondetraditionen är seglivad, och bland de då levande fanns det ännu sådana, som mycket väl kunde ha hört exempelvis sin farfar berätta om hur det var under ”försvenskingsperioden”. Att ämbetsmännen i Skåne till stor del voro av uppsvensk härstamning bidrog givetvis inte till att göra saken bättre.

”Slaget vid Klågerup” fick helt naturligt sitt efterspel. En omfattande undersökning gjordes för utgallring av de huvudansvariga. De slutliga ansvarsyrkandena gällde 135 personer. Av dessa blevo 14 frikända. Av de återstående dömde hovrätten

tjugo till att mista högra handen, halshuggas och steglas. 43 dömdes till 40 par spö samt sex års fästning — en del av dessa skulle dessutom sitta 28 dagar på vatten och bröd. 31 dömdes att endast slita 40 par spö. Återstoden fick lindrigare straff i form av spöslitning eller vatten och bröd. Dessutom skulle flertalet av dem som ej dömts till döden bli föremål för den lottning, som föranlett dem att uppresas sig mot överheten.

Domarna synas oss oerhört stränga, men vi böra därvid erinra oss att det var hårda tider man levde i och att böndernas uppstudsighet tenderade att rikta sig mot själva rikets säkerhet. Det var med andra ord ett fall, där krigslagarna hade sin tillämpning. Emellertid gick målet vidare till högsta instans, och mot slutet av året meddelade konungen sitt utslag. Detta innebar en kolossal nedsättning av de straff, som hovrätten utmätt. "Endast 3 dömdes, från spöstraff till vatten och bröd."

Meddelande till alla våra abonnenter.

År 1951 har blivit den stora tidskriftsdödens år. Det har varit den fruktansvärda pappersbristens och den förlamande pappersfördyringens hemska år. Den ena tidskriften efter den andra har stupat och gett upp. De andra, som fortsatt en tynande tillvaro, ha krympt ihop. Formaten ha skurits ner och sidantalet minskats. Även Byahornet har haft kännning av detta.

Som Ni alla veta kommer under året endast detta julnummer, som Ni nu läser. Men vi ha samlat våra krafter, och nu när det förespeglas oss bättre pappersleveranser och i någon mån lägre priser än vad året tidigare visat, gå vi det nya året 1952 till mötes med den förhoppningen att allt åter skall ordna sig på bästa sätt. De prenumeranter som tidigare betalat för år 1951 komma att erhålla Byahornet under hela år 1952 för den avgiften. Och för nya prenumeranter, som vi hoppas skola tillkomma nu vid årsskiftet, är priset för tidningen för hela år 1952 det gamla vanliga — endast 6 kronor. Vi torde vara den enda tidskriften i Sverige som inte höjt prenumerationsavgiften. Det verkar underligt, att vi tro oss vara i stånd att bibehålla detta låga pris trots alla fördyringar. Men våra kalkyler visa, att det skall kunna gå, eftersom Byahornets popularitet glädjande nog är så grundmurad, att vi alltid få behålla de prenumeranter vi en gång fått, och att nya ständigt komma till. Upplagan växer undan för undan, och en stor upplaga betyder, att priset kan hållas vid det gamla.

Tiderna inbjuda icke till optimism, men trots allt tro vi, att Byahornet skall klara krisen. Det som är gediget och har verklig halt, det håller, och Byahornet ändrar inte form eller innehåll efter konjunkturerna. Vi komma alltid att fortsätta i de gamla hjulspåren, och vårt program är nu detsamma som för tio år sedan, då tidskriften startades: Endast det bästa är gott nog. Att vi lyckats följa den regeln vittna de många vackra vitsord vi under årens lopp fått från läsekretsen om. Vi tacka för all uppskattning vi fått, och vi lova att vi skola göra vårt allra bästa även under kommande år.

Redaktionen.